

Hur hanterar lärare kontroversiella samhällsfrågor i SO-undervisningen på högstadiet?

TORBJÖRN LINDMARK

Forskningsgruppen (Vid Umeå universitet)

Lars Larsson
Universitetslektor vid
Universitetspedagogik
och lärandestöd (UPL)

Niclas Lindström
Universitetslektor vid
Institutionen för idé- och
samhällsstudier

Anna Larsson
Forskningsledare och
Professor vid Institutionen för
idé- och samhällsstudier

Henrik Åström Elmersjö
Forskare vid
Institutionen för idé-
och samhällsstudier

Torbjörn Lindmark
Universitetslektor vid
Pedagogiska
institutionen

Forskningsprojektet

Består av flera olika empiriinsamlingar

- A) Läroplansstudie (grundskolans kursplaner; Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80, Lpo 94 samt Lgr 2011 gällande samhällskunskap, historia, religion och geografi studeras med utgångspunkt i kontroversiella samhällsfrågor)
- B) **Enkätstudie**
- C) Fallstudier (intervjuer av lärare och elever samt observationer av undervisning, där vi följer ett moment/arbetsområde)

Enkätstudien

I denna undersökning studeras hur lärare hanterar kontroversiella samhällsfrågor i SO-undervisningen på högstadiet.

Med kontroversiella samhällsfrågor i denna studie menas;

- ▶ Frågor som är omstridda och svårhanterliga i samhället
- ▶ Det finns olika uppfattningar (bland politiker, forskare och allmänhet) om problemets art, orsaker och tänkbara lösningar
- ▶ Frågorna kan vara känslomässigt laddade för människor till exempel elever i klassrummet.

Ämnesidentitet bland SO lärare (83 lärare besvarade enkäten)

2. Min läraridentitet ligger främst i ämnet: Antal

Kontroversiella frågor-några nedslag

- ▶ Vilka kontroversiella frågor lyfter lärarna fram i SO-undervisningen?
- ▶ Vilka förhållningssätt har lärarna till de dessa frågor i undervisningen?
- ▶ Vilka undervisningsstrategier använder lärarna i dessa frågor?
- ▶ Vilken funktion kan dessa frågor bidra med i undervisningen?
- ▶ Möjligheter och utmaningar med dessa frågor i undervisningen

Kontroversiella frågor i SO undervisning (exempel på frågor som lyfts fram)

Migrationsfrågor

Flyktingfrågor

Klimatförändringar

Nationalism

Nazism

Rasism

Jämställdhet

Sexualitet

Israel-Palestina

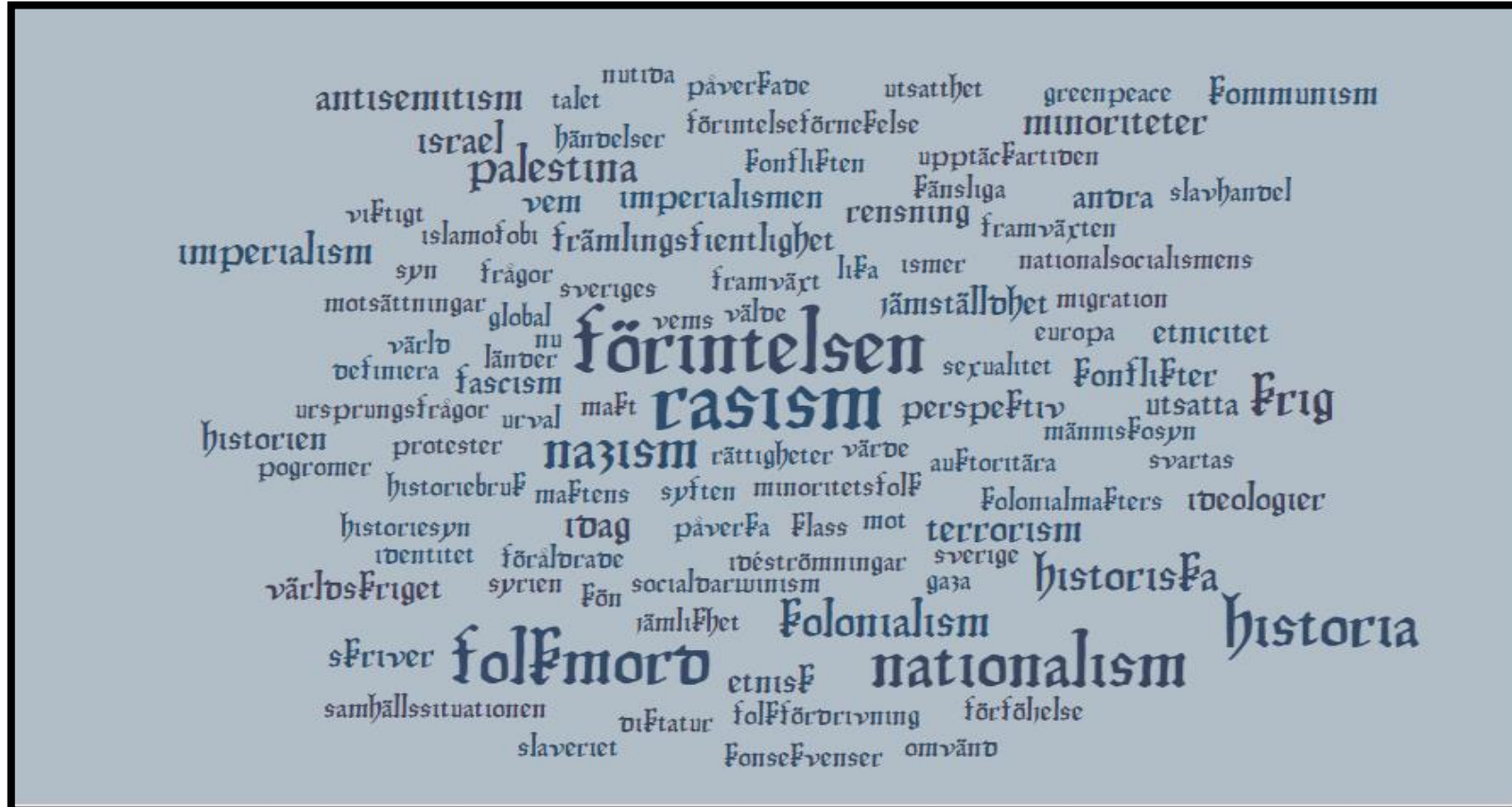
Fattiga och rika

Sammantaget är det väldigt många olika frågor som lärarna menar är kontroversiella!

Exempel: Samhällskunskap

Exempel: Historia

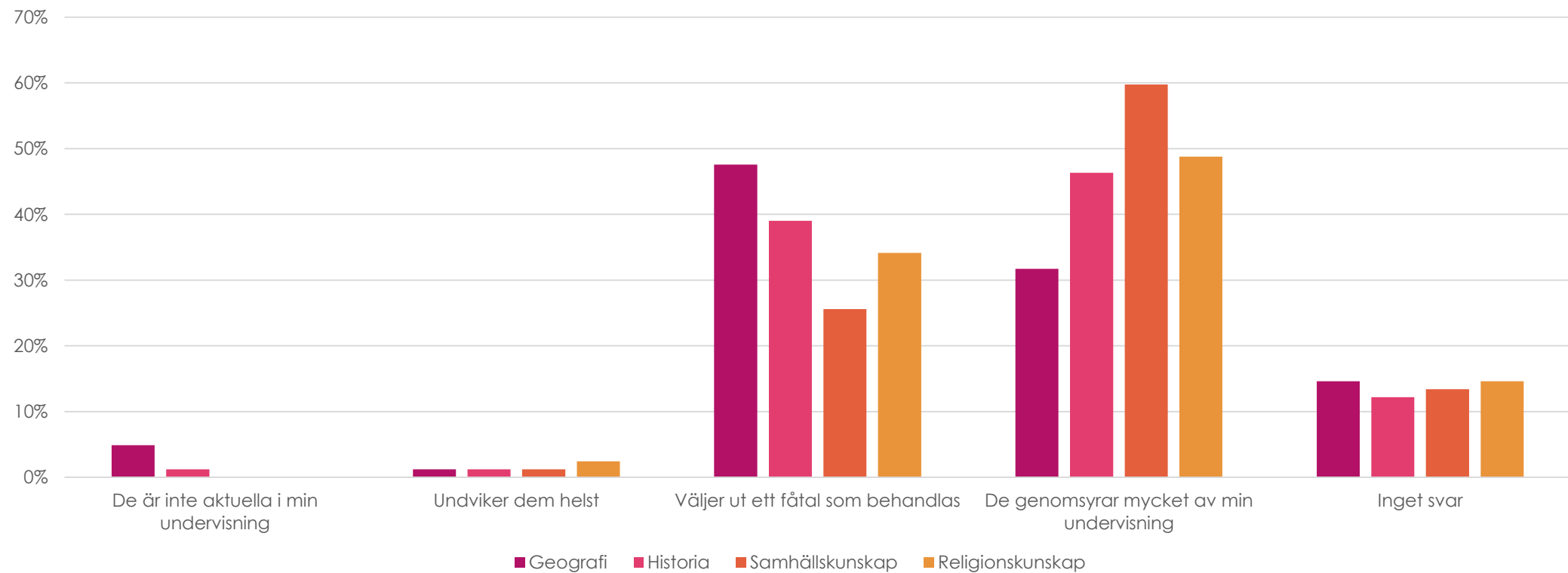
Kontroversiella frågor i SO undervisning (exempel på områden som lärarna helst undviker att ta upp)

- Det skulle vara vissa religiösa vinklar om jag vet att det finns elever som berörs av detta personligen.
- Nej, faktiskt inte. Men jag kan välja bort visst material som kan/skulle kunna skapa obehag eller ångest.
- Migrationsfrågor och religionsfrågor kan vara lite svåra att ta upp

Det vanligaste svaret är ändå att lärarna inte undviker att ta upp kontroversiella frågor

Förhållningsätt till kontroversiella frågor

Hur förhåller du dig till kontroversiella samhällsfrågor i din undervisning?

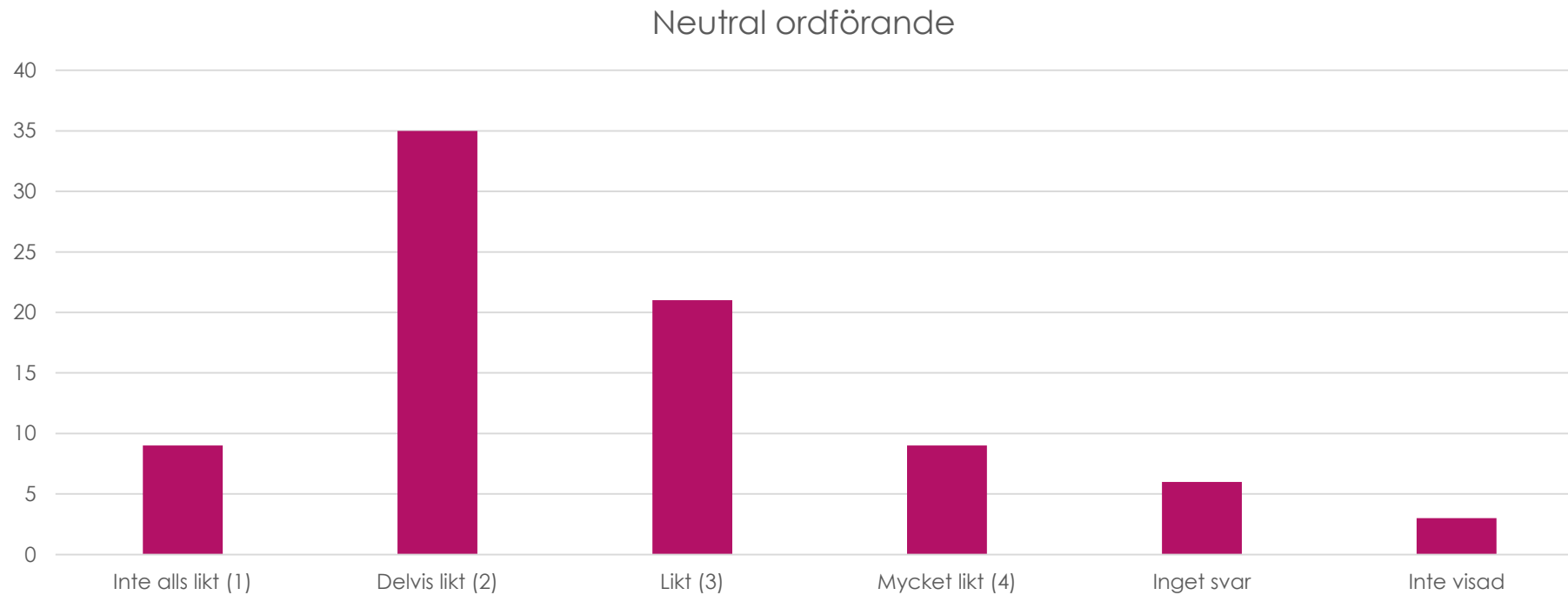

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

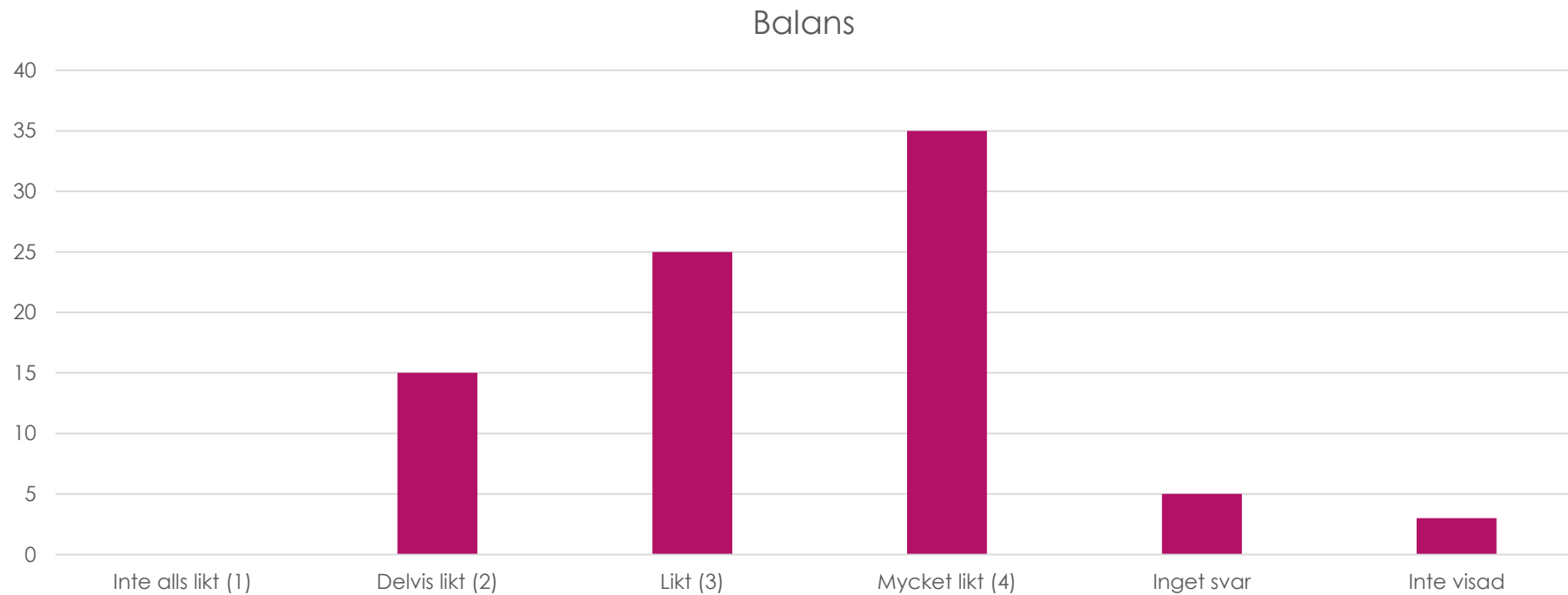
Robert Stradling lyfter fram olika strategier som gör det lättare för lärare att undervisa om kontroversiella frågor

- **Neutral ordförande** - undviker personliga åsikter, är enbart debattledare
- **Balans** - presenterar olika aspekter/åsikter i en fråga så övertygande som möjligt utan att avslöja sin egen uppfattning
- **Djävulens advokat** - tar medvetet ställning mot elevernas åsikter
- **Uttalat engagemang** - avslöjar sina egna åsikter i diskussionen
- **Allierad** - ställer sig på en elevs eller några elevers sida för att ge marginaliserade en röst
- **Officiell linje** - stödjer aktivt samma synsätt som skolans styrdokument uppvisar

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

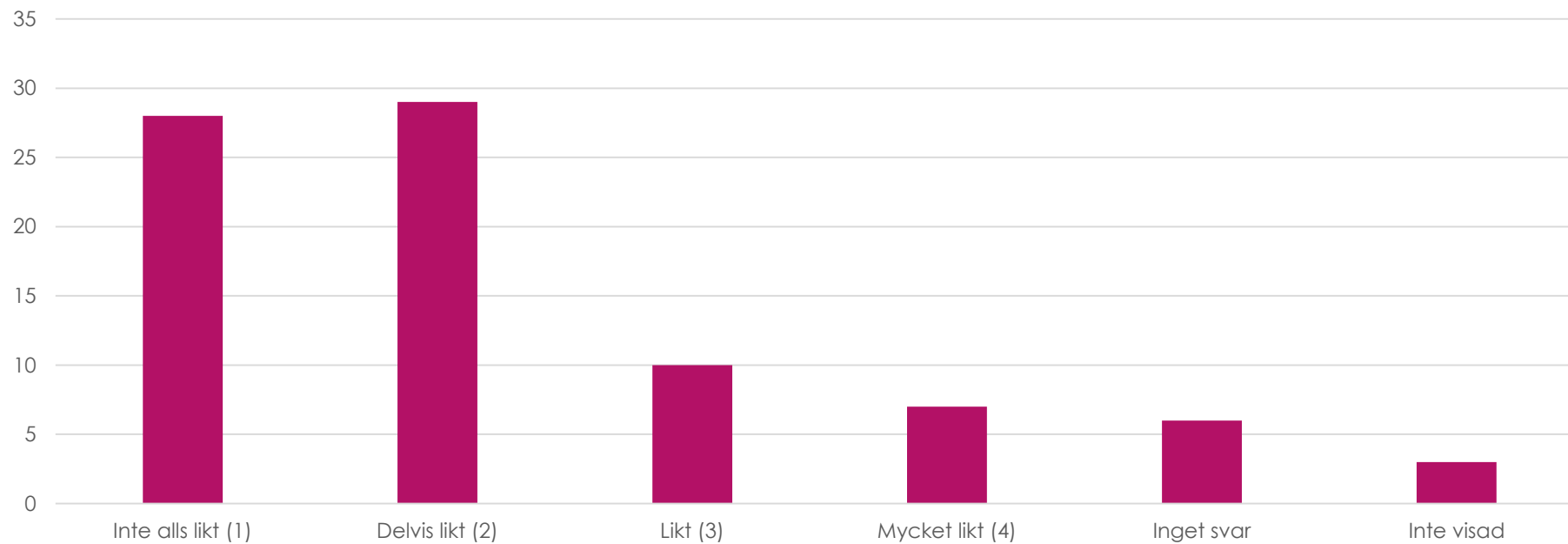

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

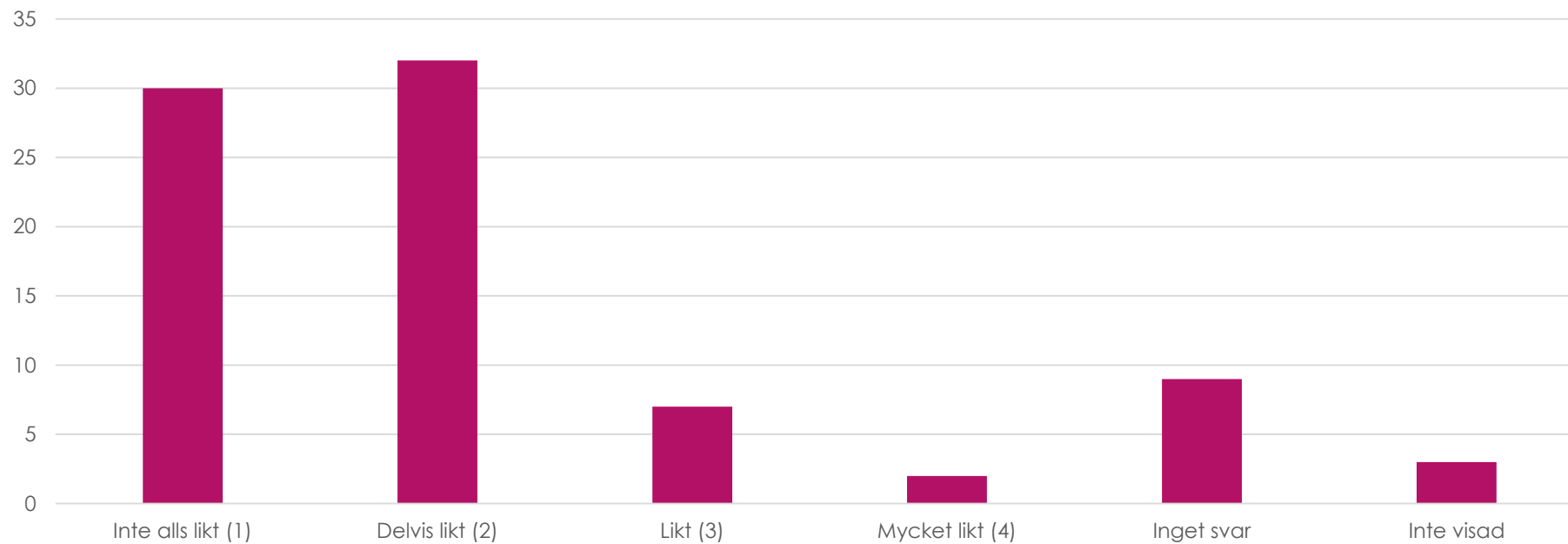
Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

Djävulens advokat

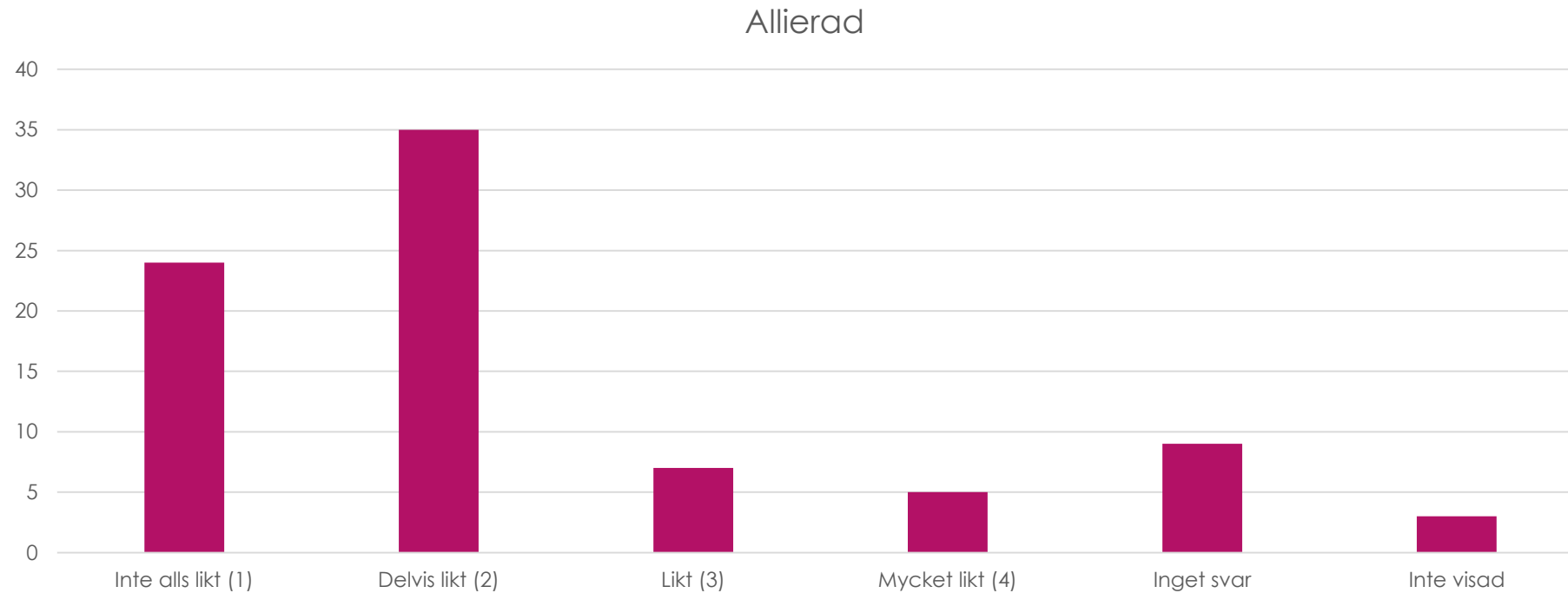

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

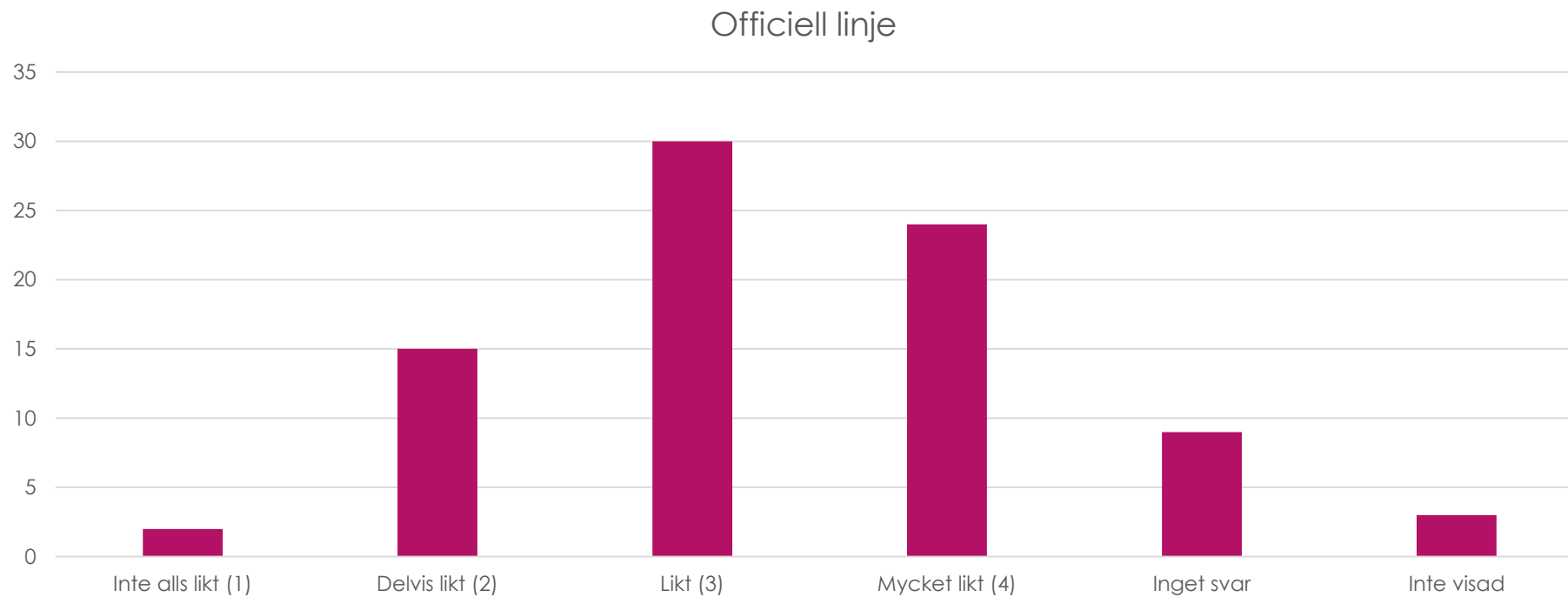
Uttalat engagemang

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

Undervisningsstrategier för undervisning om kontroversiella frågor

Kontroversiella samhällsfrågors funktion, undervisningen bidrar till:

Som analytiskt verktyg i projektet kring kontroversiella frågor kommer vi att använda oss av Gert Biesta och Jonas Aspelins teorier

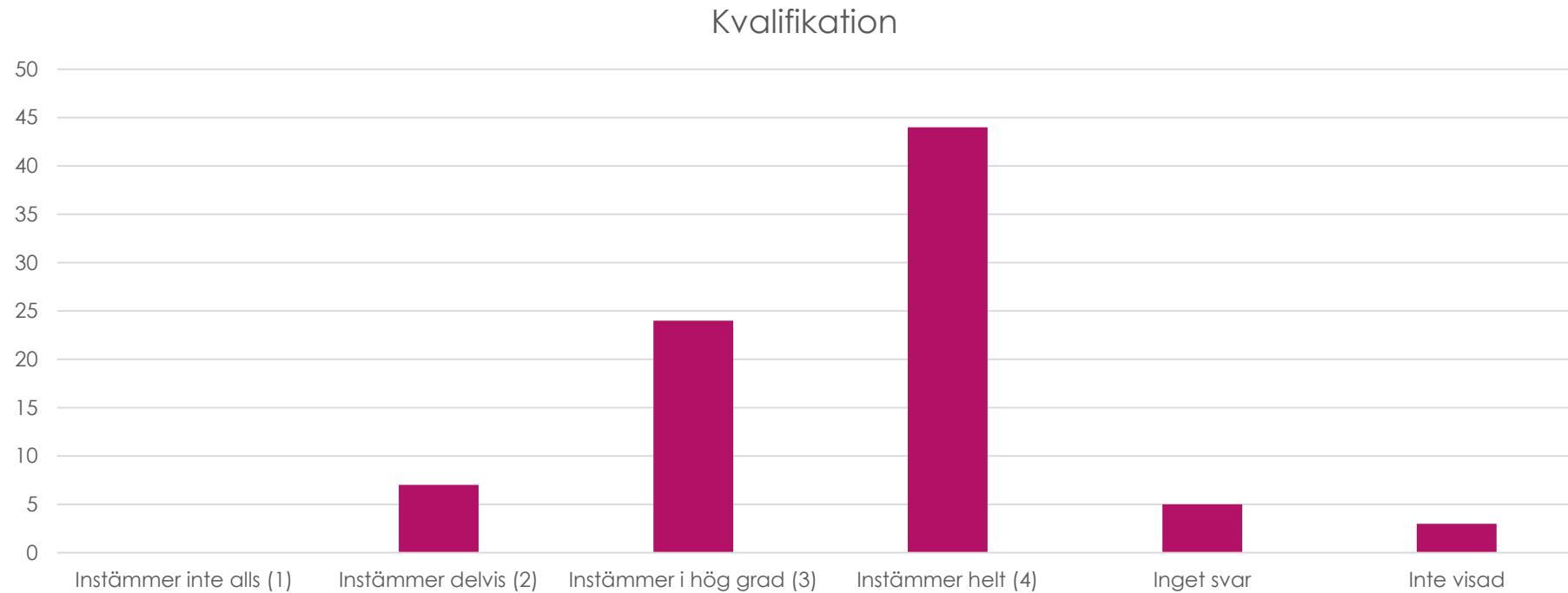
Kvalifikation - att eleven utvecklar kunskaper och färdigheter som behövs i samhället

Socialisation - att eleven kan förstå och ta till sig samhällets rådande normer och institutioner

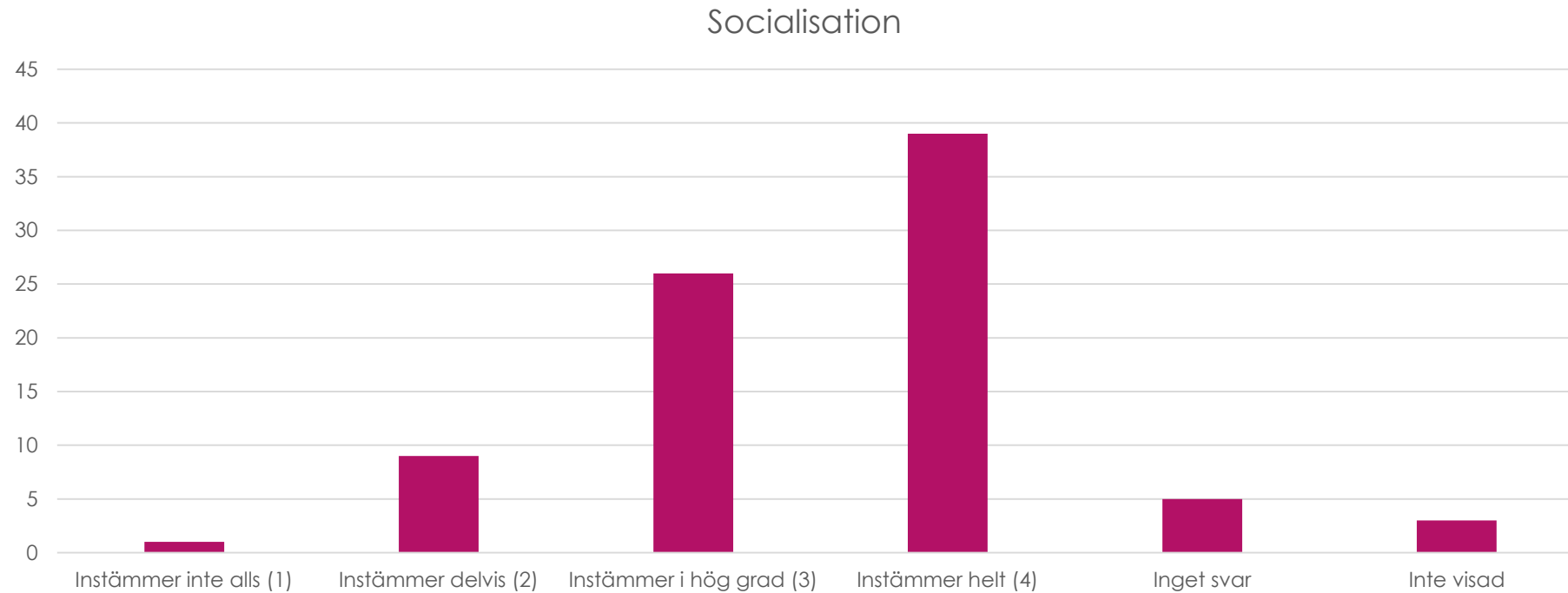
Subjektifiering - att eleven utvecklar förmåga att förhålla sig kritiskt till samhällets rådande normer och institutioner och kan skapa förändring

Existentialisering - att förstå samhällsfrågor och tillsammans med andra skapa mening

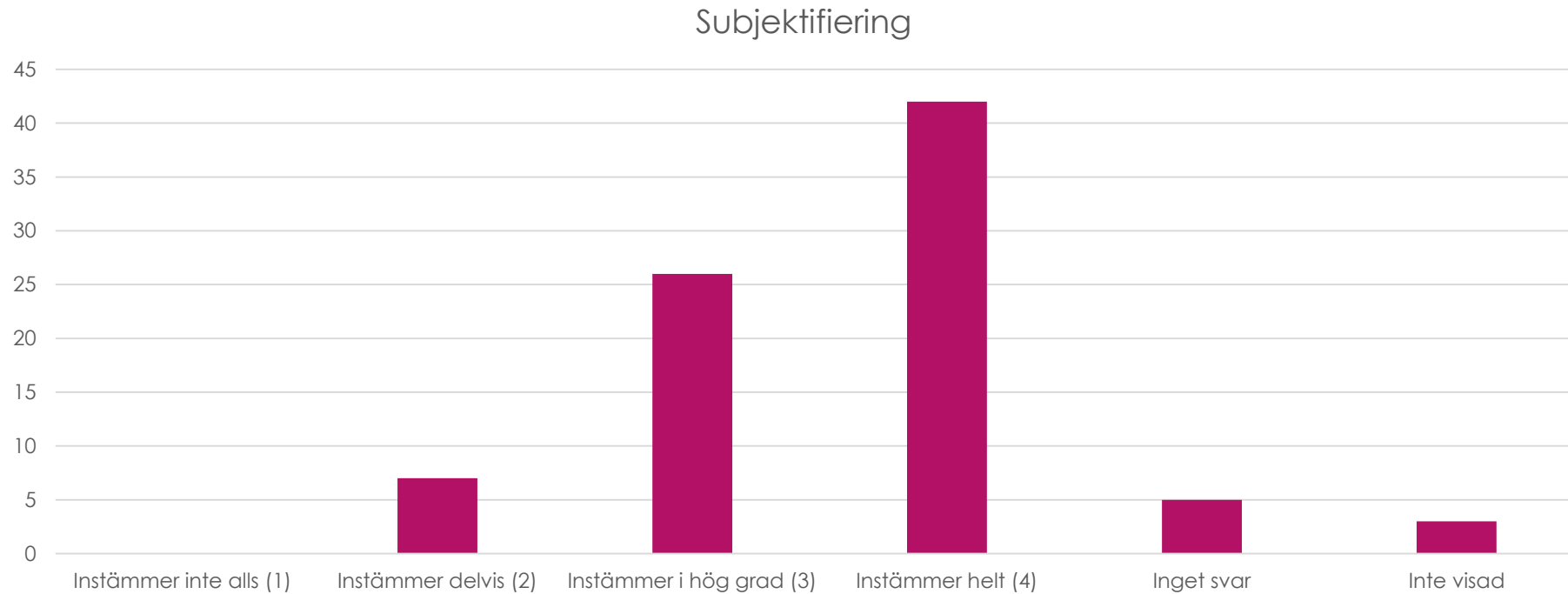
Kontroversiella samhällsfrågors funktion, undervisningen bidrar till:

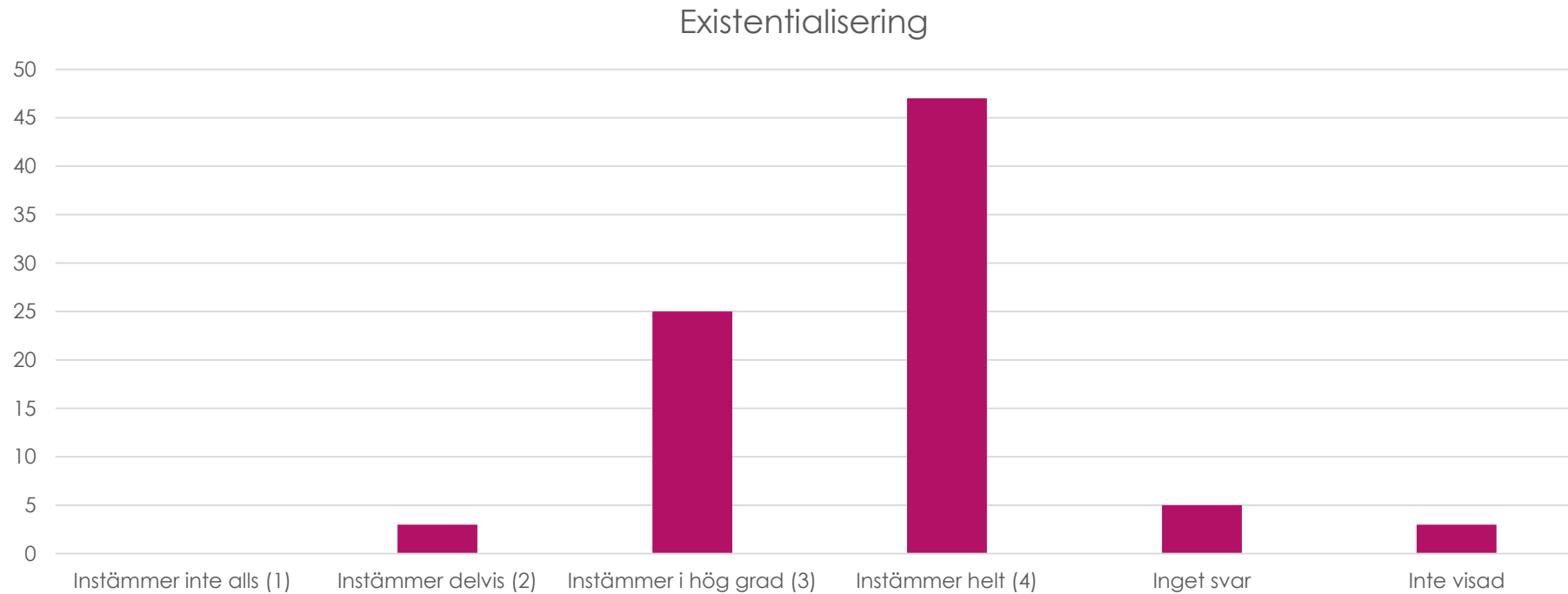
Kontroversiella samhällsfrågors funktion, undervisningen bidrar till:

Kontroversiella samhällsfrågors funktion, undervisningen bidrar till:

Kontroversiella samhällsfrågors funktion, undervisningen bidrar till:

Möjligheter med undervisning om kontroversiella samhällsfrågor

Framförallt att eleverna genom dialog får möjlighet att i relation till varandra utvecklas och förstå fler perspektiv.

Få elever att reflektera över viktiga frågor

Få möjlighet att utmana elevernas föreställningar om hur saker ÄR och visa dem andra perspektiv, vidga deras vyer. Göra dem till medvetna, empatiska, reflekterande samhällsmedborgare. Utmana normer som kommer hemifrån/umgänget/media.

Att fostra samhällsmedborgare i demokratisk anda till att värna de mänskliga rättigheterna.

Utveckla förståelse och medmänsklighet samt att ifrågasätta sina värderingar

Utmaningar med undervisningen om kontroversiella samhällsfrågor

Att elever kan känna sig kränkta, orättvist behandlade och förminskade i diskussioner om textsuppfattning.

Konflikten ligger ofta i när åsikterna går emot värdegrunden och de mänskliga rättigheterna vilket jag alltid diskuterar och förklarar innan jag öppnar upp för åsikter och diskussion kring kontroversiella samhällsfrågor.

Att hitta balansen där eleverna blir engagerade utan att de blir förbannade och känner att de och deras livsstil är hotad och ifrågasatt. Att skapa ett klassrumsklimat där inte några enskilda elever och deras åsikter tar plats på bekostnad av andra elever och en givande diskussion.

Att övertyga redan övertygade med argument är svårt och man har att göra med hela familjers tankemönster.

Våga utmana eleverna och de normer som finns i samhället.

Att höra att elevernas argument kommer okritiskt från föräldrarna och att argumentera mot dem utan att sära eleverna

Hur hanterar lärare kontroversiella
samhällsfrågor i SO-undervisningen på
högstadiet?

Tack för mig!